

УДК 342.086:004:32:341

DOI: 10.33663/1563-3349-2026-100-621

ISSN 1563-3349

Р. В. ПАХОМОВ

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛЬНИХ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ І ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ

Розглядається історична зміна підходів до цифрової трансформації судової влади, зумовлена дією певних чинників, зокрема змін у геополітичному контексті та глобальній управлінській культурі, а також у технологічних тенденціях. У кожному періоді проаналізовано міжнародні політичні документи та правові акти, що визначають вектори розвитку систем правосуддя і взаємодії судової влади з ключовими політичними акторами. Особливу увагу приділено змінам у балансі органів державної влади та ризикам незалежності судової влади, що актуалізуються на різних етапах цифрової трансформації у зв'язку зі зростанням ролі інформаційно-комунікаційних технологій та посиленням інтеграційних процесів на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: *судова влада, цифровізація, штучний інтелект, незалежність судової влади, міжнародна політика, правове регулювання, етапи цифрової трансформації, інституційна взаємодія.*

Pakhomov Ruslan. Digital transformation of the judiciary under the influence of global political, legal, and technological factors

The article examines the historical change in approaches to the digital transformation of the judiciary, driven by the influence of certain factors, in particular changes in the geopolitical context and global governance culture, as well as in technological trends. For each period, international political documents and legal acts that determine the vectors of development of justice systems and the interaction of the judiciary with key political actors are analyzed. Particular attention is paid to changes in the system of checks and balances among state authorities and to risks to judicial independence that become salient at different stages of digital transformation due to the growing role of information and communication technologies and the intensification of political integration processes at both the national and international levels.

© ПАХОМОВ Руслан Володимирович – аспірант сектору правових проблем політичних інститутів та процесів відділу конституційного та муніципального права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України; ORCID: 0009-0001-4550-710X; e-mail: pakhomovr@gmail.com

Key words: *judiciary, digitalization, artificial intelligence, judicial independence, international policy, legal regulation, stages of digital transformation, institutional interaction.*

Вступ. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій і цифровізація суспільних відносин зумовлюють системну цифрову трансформацію, яка охоплює всі гілки державної влади, і зокрема судову.

Традиційно цифрову трансформацію судової влади розглядають як технологічний процес упровадження новітніх інструментів задля досягнення більш високої якості судових рішень та правосуддя в цілому. Проте зазвичай поза увагою залишаються глобальні зміни в перерозподілі влади, зумовлені появою інформаційних технологій як екзогенного фактора, який м'яко, але неухильно змінює державні інституції, їх підходи до взаємодії між собою і суспільством, формує новий суспільний договір.

Цифрова трансформація не є одномоментною і не відбувається в лінійний спосіб, а здійснюється поступово під взаємним впливом декількох чинників: технологічного розвитку, переосмислення підходів до державного управління, зростання міжнародного нормативного впливу, політичних і безпекових криз.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу впливу визначальних чинників на процеси цифрової трансформації судової влади в різні історичні періоди з метою виявлення сучасних ризиків і можливостей інституційного розвитку, зокрема в умовах прискореної європейської інтеграції України.

Метою статті є виявлення ключових процесів цифрової трансформації судової влади та відстеження змін у визначенні ролі технологій на кожному історичному етапі, що відбувалися під тиском глобальних політичних подій, концептуальних змін у підходах до державного управління та знакових технологічних проривів. На кожному етапі аналізуватиметься предмет цифровізації, ступінь інтегрованості цифрового середовища і роль технологій у судовій владі відповідного періоду.

Стан розробки проблеми та методи дослідження. Серед зарубіжних дослідників цифрової трансформації судової влади варто відзначити Ф. Контіні, який запропонував розглядати суд як ансамбль закону, технології та інституції [1, 55], та Р. Саскінда,

що досліджував зміну філософської парадигми правосуддя під впливом інформаційних технологій [2]. Питання «подвійної нормалізації», де поведінка суб'єктів обмежується не лише правом, а й архітектурою програмного забезпечення, ґрунтовно розкрито в працях Ф. Контіні та Д. Рейлінг [3]. Складні аспекти інституційного розриву та політичної нейтральності технологій досліджував Дж. Ф. Ланцара [4], а порівняльний аналіз європейських систем е-юстиції представлено у працях М. Фабрі [5].

Вітчизняний науковий дискурс зосереджено на адаптації міжнародних стандартів до національних реалій. Вагомий внесок у дослідження правових засад е-суду зробив А. Колесніков [6]. Питання інституційного виживання судової влади через цифровізацію в умовах воєнного стану та пандемії висвітлено у працях О. Яновської [7]. Транзит від фрагментарних систем до цілісної ЄСІКС аналізують Д. Лученко та К. П'ятигора [8], а етичні та правові межі впровадження штучного інтелекту в українське судочинство – Я. Берназюк [9].

Методологічну основу дослідження становить системний підхід, що дозволяє розглядати цифровізацію як комплексний інституційний процес. Використано формально-юридичний метод для опрацювання міжнародних актів. Ключовим інструментом аналізу є авторська тривимірна просторова матриця, яка дає змогу оцінити рівень цифрової зрілості через три ракурси: предметний (предмет оцифрування), інтеграційний (здатність до взаємодії) та аксіологічний (ціннісна мотивація). Такий підхід забезпечує відхід від лінійної періодизації на користь аналізу якісних циклів трансформації.

Виклад основного матеріалу. Для цифрової трансформації судової влади характерна низка ключових процесів, каталізатором яких був розвиток інформаційних технологій, що відбувався на тлі глобальних політичних зсувів та змін в управлінській парадигмі. Це зумовлює доцільність зосередитись на дослідженні процесів цифровізації в країнах т.зв. «розвиненої демократії» (Європейський Союз (далі – ЄС), США, Великобританія), які демонструють технологічне лідерство, найвищий рівень розвитку правових систем та політичних інститутів, передовий досвід у впровадженні сучасних підходів до державного управління.

Аналіз процесів цифрової трансформації судової влади доцільно здійснювати у хронологічній послідовності, що дозво-

ляє визначити зовнішні умови та виклики, в яких функціонувала судова влада, а також її внутрішні пріоритети й орієнтири розвитку, характерні для кожного періоду. Водночас ці процеси не мають чітко визначених часових меж, часто відбуваються паралельно або накладаються один на одного, перебуваючи у стані взаємного впливу. З огляду на це у дослідженні запропоновано умовно виокремити чотири ключові етапи, кожен з яких характеризується специфічними рисами.

Кожний етап розглянемо через *три основні ракурси*:

- предметний – визначення ключового предмета оцифрування, що становив інтерес для влади в цьому періоді;
- інтеграційний – визначення ролі технології у внутрішній самоорганізації інституції чи технологічної інтеграції інституції в національну систему влади чи наднаціональні об'єднання;
- аксіологічний – визначення ціннісного рівня інституційного усвідомлення, виокремлення основної мотивації для впровадження технологій чи регулювання її розвитку.

I етап. Період ранньої інформатизації (1970-1990 роки). 70-80 роки ХХ століття відзначилися жорстким ідеологічним протистоянням у період «холодної війни», що стимулювало безпрецедентний технологічний оптимізм та супроводжувалося значними інвестиціями ресурсів у науково-технологічну сферу. На відміну від країн соціалістичного блоку, де в технологіях вбачали інструмент централізованого планування та ідеологічного контролю, у західному дискурсі домінував погляд на технології як на спосіб забезпечення процвітання та індивідуальної свободи. Автоматизація розглядалась як шлях до модернізації і загального підвищення ефективності діяльності та покращення якості управлінських рішень на базі макроданих. Відомий футуролог Е. Тофлер у своїй праці «Шок майбутнього» [10] зазначає, що технологія – це надпотужний рушій і прискорювач змін та підкреслює неготовність суспільств і держав до їхнього темпу розвитку.

У державному управлінні в цей час домінувала класична веберівська бюрократична модель, що базувалась на ієрархії, чіткому розподілі функцій, формалізації процесів. Технологія в цей час сприймалася як інструмент обробки та аналізу статистичних даних. Судова влада в цей період являє собою закриту консервативну корпоративну культуру з ознаками кастовості, де стаж пере-

важає над компетенціями, а відтак спостерігається інституційний скепсис до технологічних інновацій.

Самі ж технології за ці два десятиліття подолали шлях від громіздких мейнфреймів до появи перших персональних комп'ютерів. Мережеві технології перебували на початковому етапі розвитку, тому всі технологічні рішення переважно були ізольованими і не передбачали інтеграції. Водночас інформація поступово структурувалася в бази даних, що сприяло появі перших комерційних баз правових даних LexisNexis (1973) і Westlaw (1975). Державні органи почали формувати свої електронні картотеки за різними напрямками діяльності.

Рада Європи (далі – РЄ) чи не першою серед міжнародних організацій усвідомила потребу в нормативній реакції на автоматизовану обробку персональних даних. Резолюція Комітету Міністрів РЄ (73) 22 від 26 вересня 1973 р. заклала принципи захисту даних у приватному секторі [11], а Резолюція Комітету Міністрів РЄ (74) 29 від 20 вересня 1974 р. – у публічному, охоплюючи державні бази даних і реєстри [12]. Обидва документи не мали зобов'язального характеру, проте сформулювали ключові постулати: мету збору даних, обмеження доступу до них, право суб'єкта на ознайомлення з даними про себе.

Рекомендація R(81)20 Комітету Міністрів РЄ від 11 грудня 1981 р. вперше визнала юридичну значущість комп'ютерних записів як потенційних доказів, що стало нормативним прецедентом для судочинства [13]. Того ж року РЄ відкрила до підписання Конвенцію «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» (Конвенція РЄ № 108 від 21 січня 1981 р.) – першу міжнародну угоду, що набрала чинності в галузі захисту даних (1985) [14]. Норми Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) щодо транскордонних потоків даних (1980) доповнили цю архітектуру на рівні економічної співпраці [15].

На цьому етапі судова влада перебувала на початку осмислення власної цифрової ідентичності. Вона зосереджувалася переважно на автоматизації окремих публічних реєстрів та зборі судової статистики з метою звітності перед виконавчою владою. Технологічний розвиток був фрагментарним і проявлявся в ізольованих «островах» комп'ютеризації на рівні окремих великих судів або

центральної судової адміністрації без будь-якої системної інтеграції в національний цифровий простір, якого на той час не існувало навіть на рівні концепцій. Судова влада усвідомлювала роль технологій переважно крізь призму ризиків для приватності сторін процесу, а роль інформаційних технологій (далі – ІТ) розглядала як суто технічну підтримку канцелярій. Жодного стратегічного бачення цифрового майбутнього правосуддя на той час ще не було закладено.

II етап. Масова комп'ютеризація (1990-2005 роки). Падіння Берлінського муру в 1989 р. та розпад Радянського Союзу в 1991 р. ознаменували початок нової геополітичної ери. Однополярний світ американської гегемонії супроводжувався ейфорією глобалізації: торговельні бар'єри знижувалися, ринки відкривалися, а ліберальна демократія видавалася безальтернативним шляхом державного розвитку. Новий транскордонний простір електронної комерції вимагав відповідних правових механізмів рівноцінності між цифровим і паперовим документом, а зволікання з відповідним регулюванням створило підґрунтя для транскордонної кіберзлочинності, ефективна протидія якій вимагала більш високого рівня міжнародної правової солідарності. Цю епоху характеризував економічний прагматизм, а технології розглядалися як головний драйвер лібералізації суспільства через вільний доступ до інформації.

У межах запровадження концепції «New Public Management» (далі – NPM) органи державної влади почали розглядатися крізь призму вимірюваної ефективності та забезпечення прозорості діяльності з перетворенням громадянина на споживача державних послуг. Державні інституції перейшли до стратегічного планування і визначення показників результативності (KPI), підводячи до конфлікту «собівартості правосуддя». Передові країни та наддержавні утворення почали формувати підходи до електронного урядування (Велика Британія – «Modernising Government» (1999) [16], ЄС – Ініціатива eEurope (2000) [17], США – «E-Government Act» (2002) [18]).

Комп'ютери в цей час переходять до графічних інтерфейсів, що роблять їх зручними у використанні для людей без технічних знань. Поява та розвиток Інтернету створюють безпрецедентні умови для транскордонних комунікацій, торгівлі, обміну знаннями та досвідом. Можливість передачі даних між системами фак-

тично запустила інтеграційні процеси, почали з'являтися системи електронного документообігу та управління справами. Технологія електронного підпису пройшла шлях від академічного проєкту до законодавчо визнаного інструмента: у 1999 р. ЄС ухвалив Директиву 1999/93/ЄС [19], у 2000 р. США — E-Sign Act [20].

Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) у 1996 р. ухвалила Типовий закон про електронну комерцію, що запровадив принцип «функціонального еквівалента»: електронне повідомлення, що виконує функції паперового документа, тепер отримує ту саму правову силу [21]. Цей принцип став концептуальним фундаментом для легалізації електронних документів у судочинстві. РЄ 28 лютого 2001 р. прийняла знакові Рекомендації Rec(2001) [22] 2 та Rec(2001) 3[23], які безпосередньо стосувалися впровадження ІТ у судові системи. У цих актах вперше визнано, що технології є «незамінним інструментом» для ефективного функціонування правосуддя в умовах зростання навантаження на суди. Ключовим нововведенням стала вимога розробляти національні ІТ-стратегії для судової влади, які б урахували принципи суддівської незалежності та захисту персональних даних. Також поставлено амбітне завдання надавати судові послуги громадянам через «нові технології», що фактично заклало фундамент для концепції електронного правосуддя (e-Justice), спрямованого на спрощення доступу до суду.

Судова влада на цьому етапі стала об'єктом масової комп'ютеризації робочих місць суддів та працівників апарату. Головною метою було оцифрування текстів рішень, а також упровадження систем автоматизованого розподілу справ для запобігання корупційному втручанняю. Технологічне покриття розширилося від окремих ПК до локальних мереж судів, а перші інтеграції почали відбуватися на рівні обміну даними з виконавчими службами та національними органами прокуратури. Судова влада почала усвідомлювати ІТ як потужний чинник підвищення ефективності та прозорості.

III етап. Формування судових систем та екосистем правосуддя (2005-2015 роки). Цей період характеризується розвитком цифрової економіки та посиленням міжнародної інтеграції. Криза 2008 р. розкрила ризики некерованої глобалізації. Розвиток мобільних технологій та соціальних мереж почав закладати новий тип

відносин між державою та громадянином, що вимагав ще більш високого рівня прозорості та підзвітності. Хвиля «Великого розширення» ЄС вимагала ефективних механізмів інтеграції нових держав з їх особливостями правових систем та рівнем технологічної зрілості.

На зміну NPM прийшла концепція Digital Government та «людноцентричного сервіс-дизайну». Акцент вимірювання державної послуги зміщується з вартості її надання на якість користувацького досвіду (User Experience, UX) громадянина. Суд почали розглядати як сервісну організацію, зобов'язану забезпечити не лише фізичну доступність, а й цифрову (в т.ч. дистанційну). Принципи «єдиного вікна» та «одноразового введення даних» перейняли з комерційного сектору в державне управління. Концепція управління інформаційно-технологічною архітектурою підприємства дозволила державному апарату впроваджувати інструменти планомірної інтеграції IT-систем. Аудит інформаційних систем і управління ризиками кібербезпеки з'являється у стратегічних документах судових органів. Для судової влади це означало нагальну необхідність стати органічною частиною ширшої державної цифрової екосистеми, одночасно відстоюючи свою конституційну автономію від виконавчої гілки влади.

Технологічний розвиток цього періоду визначався масовим переходом до хмарних обчислень, ширококутового мобільного Інтернету та платформних рішень. Технології інтероперабельності, такі, як сервіс-орієнтована архітектура та XML-стандарти, дозволили різномірним системам «спілкуватися» між собою без кардинальної зміни їхньої внутрішньої структури. Почали системно впроваджуватися складні системи відеоконференцз'язку для проведення дистанційних слухань та персоналізовані електронні кабінети для професійних учасників процесу. Стрімкий розвиток «великих даних» дав перший поштовх до створення інструментів глибокої аналітики та систематизації судової практики на основі метаданих.

Міжнародні інституції відреагували на ці чинники розробленням комплексних стратегій, що концептуалізували поняття електронного правосуддя як інтегрованого простору. Стратегії електронного правосуддя ЄС (2009-2013, 2014-2018) [24, 25] стали ключовими політичними документами, заклавши архітектурну основу

для системи e-CODEX – платформи транскордонного обміну юридичними документами між судами держав-членів та європейсько-го порталу e-Justice як центрального хабу доступу до правосуддя.

Висновок Консультативної ради європейських суддів (далі – КРЕС) №14 «Правосуддя та інформаційні технології» (2011) став першим документом КРЕС, цілком присвяченим цифровій темі, визначивши такі пріоритети: електронне подання документів, управління справами, публічний доступ до рішень, відеоконференції, і водночас наголосив на необхідності захисту судових даних від несанкціонованого доступу [26].

На цьому етапі судова влада як об'єкт цифровізації перейшла від оцифрування паперів до оцифрування процесів, автоматизуючи життєвий цикл судових справ. Технологічна зрілість досягла рівня національних екосистем, що почали будувати «інтеграційні мости» до найбільш релевантних національних систем, спрощуючи перевірку та перевикористання даних. Судова влада усвідомлює, що технології вже не тільки підвищують ефективність і спрощують доступ до правосуддя, а й змінюють філософію взаємодії держави і громадянина, здійснюють цифрову трансформацію процесів, що тривалий час були сталими, а також змінюють баланс впливу серед гілок влади.

IV етап. Національні та транскордонні інтеграції (2015 р. – дотепер). Сучасний культурно-геополітичний простір характеризується кризою традиційного ліберального світопорядку, зростанням популізму та переходом до багатополярного світу, де цифрові технології стають інструментом глобального впливу та гібридної війни.

Глобальна конкуренція між США, Китаєм та ЄС у сфері високих технологій змушує держави шукати баланс між забезпеченням цифрового суверенітету і безпеки та захистом демократичних цінностей і прав людини. У масовій свідомості утверджується концепція «людиноцентричності», де державні послуги мають бути максимально непомітними, проактивними та доступними зі смартфону. Проте одночасно технології перестають бути інструментом прозорості, перетворюються на «чорну скриньку», що спричиняє глибоку недовіру до великих технологічних корпорацій та непрозорих алгоритмів, здатних маніпулювати суспільною думкою та державними процесами.

Менеджмент у державному секторі трансформується в концепцію «держави-платформи», де уряд діє не лише як надавач послуг, а і як оператор складної екосистеми, що об'єднує публічні та приватні сервіси. Ключовими управлінськими принципами стають «цифровий за замовчуванням», «інтероперабельність за замовчуванням» та «лише один раз» (only once), що вимагає безшовної інтеграції даних між усіма гілками влади. Інституційне управління стає дата-центричним: стратегічні рішення дедалі частіше приймаються на основі великих даних (Big Data), зібраних у режимі реального часу, а не на основі політичних декларацій чи традиційної логіки. Судова влада в цій моделі остаточно стає частиною «єдиного цифрового вікна», інтегруючись у національні системи ідентифікації та особисті цифрові кабінети громадян, стикаючись із безпрецедентним за останні десятиліття прихованим цифровим викликом для своєї конституційної незалежності.

Із запровадженням 5G та супутникового Інтернету комунікації зробили сервіси доступними фактично в будь-якій точці планети. Упровадження мікросервісної архітектури дозволяє гнучко масштабувати державні інформаційні системи, перевикористовувати цілі сервіси між різними системами, легше інтегруватися на державному і транскордонному рівні, забезпечуючи належний рівень інформаційної безпеки.

Міжнародна реакція на ці зміни втілилася в Талліннській декларації про електронне урядування (2017), яка закріпила політичний обов'язок держав надавати послуги цифровим шляхом, забезпечуючи при цьому інклюзивність для вразливих груп [27]. У сфері правосуддя справжньою новацією став Регламент (ЄС) 2023/2844 про цифровізацію судової співпраці, який встановив універсальну правову рамку для транскордонних цивільних та кримінальних справ [28]. Цей акт запровадив обов'язковість використання децентралізованої IT-системи (на базі e-CODEX) для офіційного обміну даними між компетентними органами держав-членів, що фактично ліквідує паперову пошту як основний канал комунікації.

Для цього етапу цифрової трансформації судової влади характерним є перехід від оцифрування рутинних процесів до автоматизації процесу інтелектуального прийняття рішень на базі великих даних та алгоритмічних технологій. Рівень технологічної зрілості характеризується глибоким розвитком національних систем

правосуддя та їх інтегрованістю в національний ландшафт електронного урядування та міжнародний цифровий простір правосуддя. Ключовими усвідомленнями цього періоду є: критична залежність від технологій та їх постачальників, адже позатехнологічні процеси поступово втрачають свою ефективність; екзистенційний ризик розчинитися в державній цифровій сфері, непомітно втрачаючи конституційну незалежність.

У контексті цього етапу окремої уваги заслуговують дві самостійні хвилі, що радикально вплинули на розвиток інституцій і міжнародної політики в межах зазначеного періоду.

Хвиля безпекових криз (2019-2023 роки). Пандемія COVID-19 стала першим глобальним стрес-тестом для цифрової готовності державних інституцій. Від судових залів до дистанційних слухань – перехід, що за нормальних умов зайняв би десятиліття, відбувся за місяці. У таких умовах цифровізація перестала бути доступною опцією, а стала єдиною доступною можливістю. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну ще більше посилює потребу в цифровізації – лише цифра може забезпечити функціонування правосуддя за таких умов, правовий суверенітет держави. На міжнародному рівні почали наполегливіше просувати принципи «цифровий за замовчуванням» та «тільки цифровий». Цифрова трансформація стала емпіричною вимогою держави. Управлінською відповіддю на ці виклики стала концепція «Стійкої держави» (Resilient State), відповідно до якої цифрова держава стає здатною зберігати функціональність ключових інституцій попри катастрофічні потрясіння. Технологічною відповіддю став стрімкий розвиток комунікаційних платформ (Zoom, Google Meet, Cisco Webex, Microsoft Teams), що не втратили своєї популярності після проходження кризового етапу пандемії.

Міжнародні інституції відреагували на ці кризи серією оперативних інструкцій та політичних декларацій, спрямованих на збереження верховенства права. Керівні принципи Європейської комісії з ефективності правосуддя (CEPEJ) щодо відеоконференцій у судових провадженнях (2021) [29] та Настанова Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC) щодо дистанційних слухань (2020) [30] стали відповіддю на загрозу повної зупинки судочинства. Новели цих документів полягали у встановленні жорстких вимог до технічної якості зв'язку, обов'язковості згоди

обвинуваченого на дистанційний розгляд у кримінальних справах та у забезпеченні конфіденційного каналу зв'язку захисника з клієнтом. Декларації міністрів юстиції країн G7 (Берлінська 2022, Токійська 2023, Вільнюська 2024) [31, 32, 33] політизували цифровізацію, визнавши електронні докази та спеціалізовані бази даних (як-от CISED у Eurojust) критично важливими для забезпечення відповідальності за міжнародні злочини.

У цей період головну увагу судової влади зосереджено на забезпеченні відмовостійкості систем, визнаючи, що лише технології здатні забезпечити ефективне функціонування правосуддя за критичних умов.

Хвиля розвитку алгоритмічних технологій (2016 р. – дотепер). Цей період ознаменувався злетами й падіннями міфу про штучний інтелект (далі – ШІ): від надмірних футуристичних сподівань до гучних скандалів (алгоритм COMPAS у кримінальному судочинстві – упередженість за расовою ознакою, США, 2016 р.; алгоритм SyRI – порушення права на приватність, Нідерланди, 2020 р.; алгоритм Robodebt – автоматичне стягнення нібито завищених соціальних виплат, Австралія, 2023 р.), від глузування над першими версіями чату GPT до масового неконтрольованого використання продуктів OpenAI державними службовцями по всьому світу.

Управління починає впевнено спиратися на предиктивну аналітику та інструменти кореляції великих даних. Активно порушується питання відповідальності та впроваджується концепція «Human-in-the-loop», відповідно до якої людина зобов'язана неупереджено перевірити результати роботи алгоритмів і погодити їх, взявши на себе відповідальність за результат.

Активний розвиток моделей ШІ від технологічних гігантів спровокував попит на технологію на рівні користувачів, підштовхнувши до «острівного» впровадження, завантаження в хмарні сервіси персональних даних та інформації, власником якої є держава. У відповідь на це почали формуватися концепції використання ШІ у державних, і зокрема судових, органах з визначенням зон відповідальності за технологію та меж її допустимого застосування.

Реакція міжнародних інституцій на експансію алгоритмів була безпрецедентно швидкою, глибокою та спрямованою на жорстке регулювання. Європейська етична хартія про використання ШІ в судових системах (2018) заклала 5 фундаментальних принципів,

серед яких ключовим є вже згадуваний принцип «Human-in-the-loop», що забороняє застосування прескриптивного підходу використання алгоритмів суддями [34]. Рамкова конвенція Ради Європи про ШІ (2024) стала першим юридично обов'язковим міжнародним договором, що вимагає від держав проводити ітеративну оцінку ризиків ШІ для прав людини, демократії та верховенства права перед його впровадженням у публічний сектор [35]. Висновок КРЕС № 26 (2023) остаточно закріпив, що ШІ повинен лише допомагати судді в рутинних завданнях, не втручаючись у повноваження з прийняття рішень, оскільки акт правосуддя є невід'ємним від людської гідності та етичного вибору [36]. Акт ЄС про ШІ (Regulation EU 2024/1689) визнав системи ШІ, що використовуються у правосудді для прийняття або підтримки рішень, як «системи високого ризику» з найвищим рівнем вимог щодо контролю над ними [37].

У рамках цієї хвили об'єктом трансформації стає діяльність з прийняття рішень у ключових сферах функціонування судової влади. Технології ШІ трансформуються з окремих рішень, що модульно доставлялися до функціонуючої системи, в глибоко функціонально проінтегровану технологію, що може не тільки аналізувати інформацію і давати висновки, а здійснювати дії «іменем користувача» в системі у разі отримання відповідних повноважень. У той час як суддя-людина завжди буде обмежений своїм людським досвідом і власним контекстом, а також завжди буде заручником споконвічної людської мотивації, технології ШІ можуть викликати більшу довіру до згенерованих рішень через очевидну неупередженість та більш високу статистичну об'єктивність. Останнє створює усвідомлення необхідності інституційної боротьби за обмеження ролі технологій в правосудді та неприпустимості заміни судді-людини алгоритмом.

Висновки. Комплексний аналіз змін у процесах цифрової трансформації в їх хронологічній послідовності, в тому числі відображений в міжнародних політичних документах, дозволяє простежити чітку, детерміновану траєкторію руху: від використання технологій як засобу макростатистики та базових інструментів підвищення ефективності до розбудови транскордонних систем правосуддя та застосування кризових цифровізацій, що дають змогу зберегти державний суверенітет і верховенство права в періоди пандемії та війни.

Сучасний етап державного розвитку характеризується домінуванням інтеграційних процесів, які зумовлюють підвищення рівня взаємодії між гілками влади, а відтак взаємного впливу інституцій та політичних акторів один на одного. При цьому недостатня ініціатива з боку одного учасника такої взаємодії відкриває можливості для посилення впливу іншого.

У цьому контексті варто зазначити зростання ролі виконавчої гілки влади, яка через запровадження норм, стандартів і вимог до цифрової трансформації, а також визначення ризиків і показників ефективності фактично м'яко і послідовно впливає на судову владу, задаючи напрями її змін, формування нових цілей і оцінювання прогресу в їх досягненні.

Паралельно збільшується вплив міжнародних інституцій – ООН, ЄС, РЄ, ОЕСР та ін., які через рекомендації щодо управління технологіями фактично підштовхують до «цільового» бачення функціонування органів судової влади та їх взаємодії з іншими гілками влади на національному рівні, а також визначають спосіб взаємодії цих органів між собою на глобальному; оцінюють якість дотримання цих рекомендацій; формують рамку для гомогенізації національних судових систем та об'єднання їх в транскордонний цифровий простір правосуддя.

Судова влада, яка тривалий час залишалася консервативною та резистентною до змін, вимушена адаптуватися до нових реалій, наздоганяючи інші гілки влади, зокрема трансформуватися так, щоб не втратити свого значення та принципово важливої для неї незалежності.

Відправлення правосуддя невинно перетворюється на державний сервіс, а судова влада усвідомлює, що в новому проінтегрованому технологічному світі незалежність не існує як даність, її треба послідовно відстоювати і розбудовувати на кожному з напрямів: міжнародному (через представлення в міжнародних органах), національному (через активну участь у формуванні внутрішньодержавного порядку денного цифрової трансформації), технологічному (через здобуття і концентрацію необхідної і достатньої технологічної експертизи в розбудові екосистеми правосуддя та створенні алгоритмічних інструментів, що не будуть нести інституційної загрози).

1. Contini F. Circulation of Agency in E-Justice: Interoperability and Infrastructures for European Transborder Judicial Proceedings. Dordrecht: Springer, 2014. 365 p.
2. Susskind R. Online Courts and the Future of Justice. Oxford: Oxford University Press, 2019. 368 p.
3. Contini F., Reiling D. Double normalization: When procedural law is made digital. *Oñati Socio-Legal Series*. 2022. Vol. 12, No. 3. P. 654–688. DOI: <https://doi.org/10.35295/osls.iisl/0000-0000-0000-1305>.
4. Lanzara G. F. Shifting Practices: Reflections on Technology, Practice, and Innovation. Cambridge: The MIT Press, 2016. 304 p.
5. Fabri M. From Court Automation to e-Justice and Beyond in Europe. *International Journal for Court Administration*. 2024. Vol. 15, No. 3. P. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.36745/ijca.640>.
6. Kolesnikov A. Legal framework for electronic justice in the EU. *Law, Economy and Social Progress*. 2023. № 8. P. 9–13. URL: https://lesp.hu/wp-content/uploads/2024/08/2-Andrii-Kolesnikov_8_2023_p-9-13.pdf.
7. Yanovska O. Digital Technologies in the Judiciary Under Martial Law in Ukraine. Supreme Court of Ukraine. [2024]. URL: <https://court.gov.ua/eng/supreme/pres-centr/news/1894732/>.
8. Luchenko D., Piatyhora K. From Concept to Reality: UJICS as the Next Stage in the Development of E-Justice in Ukraine. *Law and Safety*. 2025. Vol. 28. DOI: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2025.28.346098>.
9. Bernaziuk Y. Artificial Intelligence in the Ukrainian Judiciary: Charting the Course Under the Digital Gavel. Supreme Court of Ukraine. 2025. URL: <https://court.gov.ua/eng/supreme/pres-centr/news/1891488/>.
10. Toffler A. Future Shock. New York: Random House, 1970. 561 p.
11. Resolution (73) 22 on the protection of the privacy of individuals vis-à-vis electronic data banks in the private sector. Council of Europe, 1973. URL: <https://rm.coe.int/1680502830>.
12. Resolution (74) 29 on the protection of the privacy of individuals vis-à-vis electronic data banks in the public sector. Council of Europe, 1974. URL: <https://rm.coe.int/09000016807aa909>.
13. Recommendation No. R (81) 20 of the Committee of Ministers to member States on the harmonisation of laws relating to the requirement of written proof and to the admissibility of reproductions of documents and recordings on computers. Council of Europe, 1981. URL: <https://rm.coe.int/09000016804c66e0>.
14. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (Convention No. 108). Council of Europe, 1981. URL: <https://rm.coe.int/1680078b37>.
15. OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data. OECD, 1980. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-guidelines-on-the-protection-of-privacy-and-transborder-flows-of-personal-data_9789264196391-en.html.
16. Modernising Government. White Paper. London: UK Cabinet Office, 1999. 68 p. URL: <https://hansard.parliament.uk/commons/1999-12-09/debates/d1ba4663-4d85-4d5d-8037-59ecc9e8619a/ModernisingGovernmentWhitePaper>.
17. eEurope — An Information Society for All: Communication on an Initiative for the Special European Council of Lisbon, 23 and 24 March 2000. European Commission, 1999. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/europe-an-information-society-for-all.html>.
18. E-Government Act

of 2002, Pub. L. No. 107-347, 116 Stat. 2899. U.S. Congress, 2002. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-107publ347/pdf/PLAW-107publ347.pdf>. **19.** Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures. Official Journal of the European Communities, 2000. L 13. P. 12–20. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:31999L0093>. **20.** Electronic Signatures in Global and National Commerce Act, Pub. L. No. 106-229, 114 Stat. 464. U.S. Congress, 2000. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-106publ229/pdf/PLAW-106publ229.pdf>. **21.** UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce. United Nations, 1996. URL: https://uncitral.un.org/en/texts/ecommerce/modellaw/electronic_commerce. **22.** Council of Europe Recommendation Rec(2001) 2 on the design and re-design of court systems and legal information systems in a cost-effective manner. URL: <https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/file/eng/17.11.22/11%20%20Recommendation%20%282001%29%20of%20the%20Committee%20of%20Ministers.pdf>. **23.** Recommendation Rec(2001)3 of the Committee of Ministers to member states on the delivery of court and other legal services to the citizen through use of new technologies. Council of Europe, 2001. URL: <https://search.coe.int/cm?i=09125948801f6321>. **24.** European e-Justice Strategy (2008/C 317/01). *Official Journal of the European Union*, 2008. C 317. P. 1–6. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum:jl0007>. **25.** European e-Justice Strategy 2014–2018 (2013/C 376/02). *Official Journal of the European Union*, 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/european-e-justice-strategy.html>. **26.** Висновок № 14 (2011) Консультативної ради європейських суддів «Правосуддя та інформаційні технології». URL: <https://rm.coe.int/opinion-n-14-2011-on-justice-and-information-technologies-it-16806a1fc0>. **27.** Tallinn Declaration on eGovernment at the ministerial meeting during the Estonian Presidency of the Council of the EU. EU, 2017. URL: https://lisboncouncil.net/wp-content/uploads/2020/07/tallinn_egov_declaration.pdf. **28.** Regulation (EU) 2023/2844 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2023 on the digitalisation of judicial cooperation and access to justice in cross-border civil, commercial and criminal matters, and amending certain acts in the field of judicial cooperation. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2844/oj/eng>. **29.** CEPEJ Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings. Council of Europe, 2021. URL: <https://rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4>. **30.** Guidance Note Ensuring Access to Justice in the Context of COVID-19. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2020. URL: https://www.unodc.org/documents/Advocacy-Section/Ensuring_Access_to_Justice_in_the_Context_of_COVID-191.pdf. **31.** Berlin Declaration of the G7 Justice Ministers: Strengthening the Rule of Law and Promoting Accountability for International Crimes. G7 Germany, 2022. URL: <https://www.g7germany.de/resource/blob/2196306/2146320/9fa789969d6867986ed9c010ba9fa3e9/2022-11-29-berliner-erklaerung->

eng-data.pdf?download=1. **32.** Tokyo Declaration of the G7 Justice Ministers. G7 Japan, 2023. URL: <https://g7.utoronto.ca/justice/2023-declaration.html>. **33.** Vilnius Declaration of the G7 Justice Ministers. G7 Lithuania, 2024. URL: <https://rm.coe.int/final-vilnius-declaration-en-eu-note/1680b17523>. **34.** European Ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. CEPEJ, 2018. URL: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>. **35.** Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law (CETS No. 225). Council of Europe, 2024. URL: <https://rm.coe.int/1680afae3c>. **36.** Висновок № 26 (2023) Консультативної ради європейських суддів «Рухаючись вперед: використання асистивних технологій у судочинстві». URL: <https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7>. **37.** Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144, and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828. Official Journal of the European Union, 2024. L 2024/1689. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>.

Pakhomov Ruslan. Digital transformation of the judiciary under the influence of global political, legal, and technological factors

Traditionally, digital transformation is viewed as a purely technological process of implementing information technologies to improve the efficiency, transparency and accessibility of justice, as well as the accountability of the judiciary. At the same time, technological progress-induced changes in the system of the balance of influence between state authorities, which directly affects the independence of the judiciary as an institution, remain unnoticed.

A review of trends in a historical perspective makes it possible to trace the growing role of the executive branch, which sets the rules of digital transformation, defines approaches and principles, forms performance indicators, as well as the increasing influence of international organizations, which, through standards and principles, make national judicial systems more heterogeneous and oriented towards international cooperation with the prospect of forming a single global space of justice.

The article proposes to consider the impact of key global factors (changes in geopolitics, state managerial culture and technological trends) on determining the vectors of digital transformation of the judiciary, as well as to investigate how the awareness of the role of technology in the judicial system has changed from macro-statistical data banks to algorithmic decision-making systems.

To more clearly demonstrate changes in such awareness, the role of technology in each of the proposed stages is considered through the following perspectives:

Subject – determining the key subject of digitization that was of interest to the authorities in this period.

Integration – determining the role of technology in the internal self-organization of the institution or the integration of the institution into the national system of power or supranational associations.

Axiology – determines the value level of institutional awareness, determining the dominant motivation for the introduction of technology or the regulation of its development.

Key words: judiciary, digitalization, artificial intelligence, judicial independence, international policy, legal regulation, stages of digital transformation, institutional interaction.

Дата першого надходження рукопису до редакції: 25.03.2026 р.

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 16.04.2026 р.

Дата публікації: 28.04.2026 р.